

DUYDUK GÖRDÜK

YALÇIN PEKŞEN

REFİK ERDURAN—Nazım Hikmet'in kaçışına yardım ettikten sonra, Kore savaşına da katılmış.. "Yazar sıfatıyla savaş neyin nesidir, görmek istedim" diyor. (Fotoğraf: MEHMET AKİF)

Refik Erduran'la "Tamirci" ve Nazım Hikmet üzerine... "Ben sır küpü değilim"

Gazeteci ve tiyatro yazarı Refik Erduran, bu yıl kurulan İstanbul Sanat Tiyatrosu'nda sahneye koyduğu "Tamirci" adlı oyun ve ardından Nazım Hikmet'in Türkiye'den kaçışına yardımcı olan kişi olarak adından çok söz ettirdi. Bu hafta Erduran'la yaşamı üzerinde konuştuk..

— Sayın Erduran.. Önce tiyatro yazarı, ardından köşe yazarı olarak tanındınız. Bugünlerde yeniden tiyatroya dönüyorsunuz galiba.

Gazeteciliği ikinci plana mı atıyorsunuz?..

— Hayır.. Ben zaten olduğu kadar yeteneğimle, yatkınıklarım, eğilimlerimle, isteklerimle, umutlarımla ve eğitimimle gazeteci değilim. Tiyatro yazıyorum... Önce tiyatro yazarıydım. O işle başladım. Sonra hiç ilgisi yokken 1965 yılında Abdi İpekçi dostumun tatlı kazığı oldu. Gerçi daha önce Metin Toker'in Akis'inde bu işe bulaşmışım. Sonra Milliyet'te tiyatro eleştirileri falan yapıyordum. Daha sonra 1965'te Çetin Altan, Ercüment Karacan ve Abdi İpekçi'nin arasına bir kara kedi girdi.. Hem Çetin, hem Abdi çok iyi dostumdum. Üçlü konuşmalarda bir formül bulundu. Çetin ayrılıyordu.. Bana "bir ay süreyle şurayı doldurur" dendi.. Birini bulana kadar falan.. Ben de "peki" dedim ve başladım. O başlayış.. Hani diyorlar ya mürekkep kokusu bulaşır. Gerçek payı var bunda.. Sardı, hoşuma gitti. O gün bugündür Babalı' deyim.

— Epey sürdü galiba hatırladığıma göre...

— Üç yıla yakın aralıksız sürdü.. Pazar tatili bile yapmadan yazdım. O dönemde hatırlarsınız İhan Selçuk Cumhuriyet'te, Çetin Altan Akşam'da ben de Milliyet'te aşığa, Çukar Altan yönünde paralel yazılar yazardık.. Böyle bir üçlü olmuştuk.. Tabii İhan Selçuk ve Çetin Altan dostum üçgenin üstündeyse, ben de böyle bir kenarında...

— Tevazu gösteriyorsunuz.. Sonra kayboldunuz ortadan... Neden?

— Kaybolmadım da başka şeyler çıktı.. Doğrusunu isterseniz şöyle düşünmüştüm: Sanki haktan, emekçilerden gelen sosyal politik bir

Ben kendime ait olmayan başkalarının sırrı olan şeylerde sık ağızlılık gerektiğine inanırım.. Onun dışında açıklık taraftarıyım..

dalga kabarması vardı. Biz de onun üstünde sörf yaptığımızı sanıyorduk. Ama o dalganın olmadığını gördüm. Biz de havada uçuyormuşuz gibiydik.. Bunu hissetmeye başladım. Baktım sözler havada kalıyordu. O sırada kesmeye karar verdim. Gidecektim Anadolu'nun bir uzak yerine, köşesine.. Fikret Ötyam misali... Bir iki yıl kafamı dinleyeyim falan gibi bir şey.. O sırada Amerika'dan bir teklif aldım. Iowa Üniversitesi'nden gelen bir teklif.. Uluslararası yazarlar atölyesi diye bir yer var.. Burada bir yıl kadar öğretim görevlisi ve yazarlık karışımı işler.. "Buna katılır mısınız" diyorlardı...

— Siz zaten Amerika'ya pek yabancı değildiniz sanıyorum. Tiyatro tahsili yapmışsınız orada.

— Evet tiyatro tarihi üzerine master yapmıştım. Anadolu'ya gideceğime oraya giderim dedim. Bir zaman orada kaldım. Yine bıktım. Bu sefer sessizliği ve temizliği nedeniyle Kıbrıs'a geldim. Bir zaman da orada kaldım.

— Ve yeniden gazeteciliğe başladınız..

— Evet yazdım, ama uzaktan.. Kıbrıs'tan.. Ve herhalde şeytan dürttü ki, rahat battı.. Başım büyük bir dert açayım dedim.. Geldim bu sene burada tiyatro şirketini kurdum..

— Böyle tatlı dertleri seviyorsunuz..

— Aslında pek tatlı değil yakından bakarsanız.. Bugünkü tiyatronun somut koşullarında eğer özel tiyatro yapacaksanız, kendinizin aktör olması gerekiyor. Yoksa yürümüyor.. Aktör olmayıp da tiyatro yapmaya çalışmış benim bildiğim bir Egemen Bostancı var.. O da batmış, tövbe etmiş...

TAMİRCİ KİM?

— Refik bey oyun üzerinde konuşalım istiyorum biraz.. "Tamirci" için bazı benzetmeler yapıldı.. Ben de yaptım.. Bu gazete hangi gazete gibilerden.. Bir gazetemize çok benziyordu... Sizin düşünceniz nedir?..

— Bakın ben size çok açık yüreklilikle söyleyeyim.. Bana ömrümce çok şey söylenmiştir, ama siz kimsenin söylemediği bir şeyi söylediniz.. Bir yazınızda.. "Küp" dediniz.. "Sır küpü".. Ben kesinlikle sır küpü değilim.

— Ama her şeyi saklıyorsunuz.. Nazım Hikmet'in kaçırılış... oyundaki gazetenin hangi gazete olduğunu..

— Ben kendime ait olmayan, başkalarının sırrı olan şeylerde sık ağızlılık gerektiğine inanırım.. Onun dışında açıklık taraftarıyım.. Yine açık konuşuyorum.. Tamirci oyununda sergi lenen gazete, "Güneş" gazetesi miydi değil mi? Bu konuşuluyor değil mi? Söyleyeyim.. Her oyun, yahut roman yazılırken insan çevresin-

den fotoğraflar çeker.. Bir oyun, birçok fotoğrafın üstüste gelmesinden oluşur.. Elbette ben yalnız Güneş'te değil, bulduğum, hatta ziyaretine gittiğim gazetelerin sahiplerinin, yazarlarının yöneticilerinin fotoğraflarını çekmişimdir. Bu fotoğraflar, insanın kafasında karmakarışık bir şekilde dururken, bir oyun yazıyorsunuz.. Tabii o fotoğraflardan yararlanacaksınız. O bakımdan birçok benzerlik olabilir.. Birçok gazeteyle.. Belki en çok benzerlik de Güneş'le olabilir, ama ben elimde kalemi alıp da Güneş'i yazayım veya şu kişiyi sergileyeyim demedim.. Alınması gereken kişiler varsa Babalı'de değil, başka bir yerde aranmalıdır...

GAZETE DEKORDUR

— Mesela nerede?

— Söyleyeyim. Zaten ben bunu açıkça yazdım.. Dedim ki, "dünyanın başka neresinde bir köşe yazarı, gazetesinde dile getirdiği düşünceleri bir Başbakan sıfatıyla uygulama olanağı bulmuştur." Türkiye çok ilginç bir ülkedir. Bunu yaşadık. Bir fırsat tanındı köşe yazarlığı yapan bir vatandaşımıza. Sonucu birlikte gördük.. Eğer kişisel bir yaklaşım söz konusu ise, en fazla bu kişinin alınması, ona benzetilmesi gerçeğe yakın olur.. Çünkü oyunun konusu o.. O düzeyde yazılmış bir oyun..

— Kimi kastettiğiniz anlaşılıyor, ama herhalde isim vermek istemiyorsunuz..

— Hiç gerek yok.. Oyunun amacı, aydınların sözleriyle eylemleri arasındaki karışıklığı dile getirmek.. Bunların dekoru olarak Babalı ve bir gazete var.. Ama bunlar ayrıntılardır..

— Anlıyorum.. Peki Nazım Hikmet olayı.. Bu konuda hâlâ açık bir şey söylemediniz..

— Söylemedim ve söyleyemiyorum. Basına da bir tek sözcük söylemişimdir. Birtakım yazılar çıktı. "Refik Erduran Nazım Hikmet'i kaçırdığım için pişman değilim dedi" gibi... Böyle bir şey de söylemedim..

— İşte ben de bunun için size sır küpü dedim..

— Bunun nedeni sır küpü olmak değil... Bu iş kurcalanırsa bazı başka kişilerin de başı ağrıyabilir.. Sıkı ağızlılığım buradan kaynaklanıyor...

— Peki Refik Bey, bu kaçırma olayındaki amacınız sadece bir arkadaşınıza yardım etmek miydi? Yoksa bir fikre inanmış olmaktan mı kaynaklanıyordu..

— İkişi birbirinden bu kadar net çizgilerle ayrılabilir mi?

— Herhalde rasgele bir arkadaşınız size "beni kaçır" deseydi, bu kadar tehlikeyi göze almazdınız.

— Ama o kişiyle kafa ve gönül beraberliğiniz yoksa o kişi sizin arkadaşınız olur mu zaten.. Arkadaşınız olmuşsa, bir kafa paralellliği vardır..

— Öyleyse şunu soracağım; şöyle bir şey duydum. Sizin sonradan Kore'ye gittiğiniz.. Ve Kore'de Amerikalıların yanında savaştığınız.. Hem de gönüllü olarak.. Bunu duyunca çok hayret ettim...

KİMSEYİ ÖLDÜRMEDİM

— Şunu söyleyeyim ki, Kore'de kimseyi öldürmedim..

— Ama neden gittiniz?.. Belki görmek içindir... Gazetecisiniz çünkü. Görmek istemiş olabilirsiniz.. Kore'ye gitmenin yolu da belki asker olarak gitmekten geçiyordur.. Siz de böyle bir olayı yaşamak istemişsinizdir..

— O vardı.. O doğru bir tahmin.. O yaşımın saflığıyla Kore savaşının dünyadaki son savaş olacağı kanısındaydım.. Bir kere yazar sıfatıyla savaş neyin nesidir. Bir görevim diye onu görmek için gitmişim.

— Demek ki, doğru tahmin etmişim... Çünkü Nazım Hikmet'i kaçırdıktan sonra, Amerikalıların yanında savaşa girmek çok şartıcı oldu..

— Antiparantez şunu da söyleyeyim. İnsan "ben şuyum" demekle o olmaz.. Ben buna karışım, en azından. Mesela bizde insan var. "Ben devrimciyim" diyor. Ben de "zeytinciyim" desem. Zeytin toplamadan veya satmadan.. Siz deli diye bakarsınız bana.. Ama devrimcilikle ilgisi olmayan ve hiçbir şey yapmamış olan kişiler "devrimci" geçiniyor pekala.. "Kardeşim sen hangi devrimin içinde bulundun" diye soran yok.. Kendinden menkul keramet gibi devrimci oluyor insanlar.. "Solcuyum" diyorsunuz, solcu oluyorsunuz vs. Ben bunlara bir nevi oyun diye bakıyorum. İşte ben bunları o yıllarda sezdiğim için bu işlere dram yahut melodram değil de, komedi diye bakmaya başladım. Kore'ye de bu yaklaşımla gittim. O oyunun da iç yüzünü görevim dedim.

— Son olarak Refik Bey, Şu Ziverbey'deki köşk.. İşkence köşkü olmadan önce, siz oturuyormuşsunuz orada.

— Evet kiralamaştık orayı. Bir acayip toplum bizimki.. O zamanlar orası benim için dünyanın anlamını üreten romantik bir yerdi. Sonradan oranın nasıl kullanıldığını düşündüğüm zaman bir kara mizah gibi geldi bu iş bana.. O odalarda geçmiş olaylarla, solan olaylar üst üste geldiği zaman, yaratılan görüntü, insanı psikolojik açıdan hadim edebilir.

— Yanlış anlamadıysam, işkencelerden önce epey zevkli olaylar yaşanmış orada.

— Ben zevk olaylar yaşamışım diye orayı birtakım bekârlık maceraları, serserilikleri için kullanmışım. O yüzden haklısınız.

